

*Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет*

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Тема: «Оцінка впливу інновацій на розвиток бізнесу»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма 6.051.00.06 «Економіка і бізнес»

Завідувач кафедри: _____ */Мельник Л.Г./*

Керівник роботи: _____ */Чортюк Ю.В./*

Виконавець: _____ */Сиротенко М.М./*

Група: _____ *Едн-61р*

Суми 2020

Зміст

Реферат	3
Вступ	4
1. Особливості еволюційного розвитку інноваційних процесів	5
1.1 Поняття інновацій та розвиток інноваційної діяльності в Україні в умовах світової глобалізації	5
1.2 Роль держави у формуванні інноваційного розвитку економіки	10
2 Аналіз методів дослідження інноваційної діяльності	14
2.1 Методи управління інноваційною діяльністю	14
2.2 Ризики та ефективність інноваційної діяльності бізнес-структур	23
3. Аналіз розроблених заходів ефективності управління інноваційною діяльністю	29
3.1 Аналіз основних тенденцій розвитку інвестиційно - інноваційної сфери на макроекономічному та регіональному рівнях	29
3.2 Аналіз напрямків активізації інноваційної діяльності на підприємницькому рівні	36
Висновки	41
Список використаної літератури	43

Реферат

Кваліфікаційна робота містить 37 стор. основного тексту, 3 розділи, 7 рисунків, 7 таблиць, 8 формул, список використаної літератури з 41 джерела.

Мета даної роботи – вивчення підходів і шляхів до дослідження інновацій в бізнесі, оцінки основних напрямів розвитку інноваційної діяльності та визначення її ефективності.

Об'єкт дослідження – інноваційна діяльність бізнес-структур.

Метод дослідження – аналіз, порівняння, синтез.

У першому розділі роботи «Особливості еволюційного розвитку інноваційних процесів» представлені основні поняття, що стосуються інноваційної діяльності, представлена Роль держави у формуванні інноваційного розвитку економіки.

У другому розділі «Аналіз методів дослідження інноваційної діяльності» досліджуються методи управління інноваційною діяльністю, ризики її провадження та підходи до оцінки економічної ефективності.

У третьому розділі «Аналіз розроблених заходів ефективності управління інноваційною діяльністю» описані проблеми, пов'язані з розвитком інновацій в бізнесі, проаналізовано сучасний стан розвитку інноваційної діяльності в Україні та Сумській області. Запропоновані шляхи розвитку інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний процес, бізнес-структура, продукція, ринок.

Вступ

Інновації в житті соціуму пов'язані з внесенням змін у традиційну масову практику, особливо тоді, коли традиційні системи життєдіяльності будь-якого соціуму загострюють існуючі суперечності, призводять до певних криз. Інноваційний процес як процес послідовного перетворення ідеї в готову продукцію є, по суті, процесом комерціалізації технологій. Одним із чинників, що вплинули на прискорення процесу виникнення і розвитку інноваційних організацій як основних учасників інноваційного процесу, є складність для крупних організацій у власних структурах перебудовувати виробництво під створювану нову продукцію і недостатність придбання ліцензії і організації виробництва даної продукції.

Мета даної роботи – вивчення підходів і шляхів до дослідження інновацій в бізнесі, оцінки основних напрямів розвитку інноваційної діяльності та визначення її ефективності.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання:

- 1) дослідити сутність понять «інновація», «інноваційна діяльність» тощо;
- 2) визначити роль держави у розвитку інноваційних процесів та зацікавленість бізнес-структура у провадженні інноваційної діяльності;
- 3) дослідити методи управління інноваційною діяльністю;
- 4) проаналізувати ризики її провадження;
- 5) розглянути основні методичні підходи до оцінки економічної ефективності;
- 6) проаналізувати дані щодо основних показників фінансування та обсягів реалізації інновацій в країні та регіоні тощо.

Об'єкт дослідження – інноваційна діяльність бізнес-структур.

Метод дослідження – аналіз, порівняння, синтез.

1. Особливості еволюційного розвитку інноваційних процесів

1.1 Поняття інновацій та розвиток інноваційної діяльності в Україні в умовах світової глобалізації

Сучасні світові тенденції розвитку економіки пов'язані, перш за все, з необхідністю імплементації цілей сталого розвитку в життя [11,13,16,20,22,23,27] та рухом суспільства у напрямку сестейневого розвитку. Саме інноваційні технології, що є більш економічно ефективнішими ніж традиційні, будуть визначати майбутній інноваційний потенціал країни [6,15,21,25,26,28,43,57,58,59,60,60,62,63] та формувати інноваційну політику підприємств

Інновації в житті соціуму пов'язані з внесенням змін у традиційну масову практику, особливо тоді, коли традиційні системи життєдіяльності будь-якого соціуму загострюють існуючі суперечності, призводять до певних криз. Відповідно до міжнародних стандартів інновацію позначають як кінцевий результат інноваційної діяльності, який утілено у вигляді нового чи вдосконаленого продукту, упровадженого на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, застосовуваного в практичній діяльності [9,10,12,14,17,18,24,29].

Інноваційний процес як процес послідовного перетворення ідеї в готову продукцію є, по суті, процесом комерціалізації технологій. Інноваційний процес пройшов декілька етапів еволюційного розвитку [21].

Сучасний етап розвитку нашої країни можна охарактеризувати як інноваційно-орієнтований. У наукових публікаціях дуже часто вживається термін «інновація», «інноваційна активність», «інноваційна діяльність», «інноваційний потенціал», «інноваційний характер» тощо.

Статтею 4 Закону України «Про інноваційну діяльність» визначено перелік об'єктів інноваційної діяльності. Об'єктами інноваційної діяльності є:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;

- інфраструктура виробництва і підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарна продукція;
- механізми
- формування споживчого ринку і збуту товарної продукції [21].

Складові елементи інновацій зображені на рис. 1.1 [23].

Рис. 1.1 Структурно-блочна схема складових елементів інновації

Інноваційний процес - це комплекс етапів, стадій, дій, пов'язаних з ініціюванням, розробленням і виготовленням продукції, технологій, що мають нові властивості, які ефективніше задовольняють існуючі потреби, та

такі, що з'являються чи можуть з'явитися. Складовою інноваційного процесу, що поєднує науку, техніку, підприємництво тощо, є інноваційна діяльність.

Перебіг інноваційного процесу, як і будь-якого іншого, визначається складною взаємодією багатьох чинників. Успіх на цьому шляху залежить від управлінського механізму, який об'єднує в єдиний потік витoki наукової ідеї, її розроблення, упровадження результату у виробництво, реалізацію, поширення і споживання.

На розвиток інноваційного процесу впливають:

- стан зовнішнього середовища, в якому він проходить (тип ринку, характер конкурентної боротьби, практика державного регулювання, рівень освіти, організаційні форми взаємодії науки і виробництва тощо).

Загальна схема інноваційного процесу представлена на рис. 1.2 [8].

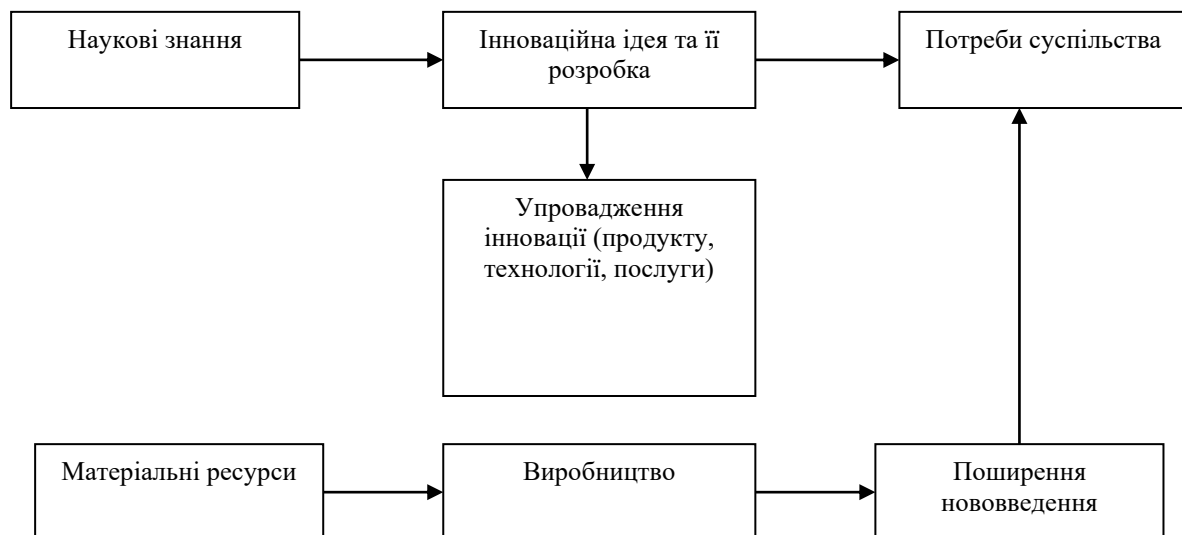

Рис. 1.2 Загальна схема інноваційного процесу [8]

- стан внутрішнього середовища окремих організаційних і господарських систем (фінансові та матеріально-технічні ресурси застосування технологій, в'язки з зовнішнім середовищем та ін.);

- специфіка самого інноваційного процесу як об'єкту управління. Ефективність інноваційного процесу визначається лише після впровадження інновації, коли з'ясовується, наскільки вона задовольняє потреби ринку.

Важливе значення при цьому має інструмент моделювання. Модель інноваційного процесу дає змогу виділити в інноваційній діяльності окремі складові, відкриваючи тим самим можливість наскрізного планування інновації за стадіями, з урахуванням кон'юнктурних змін.

На рис. 1.3 показано рух майбутньої інновації від виникнення ідеї до її впровадження на ринок.

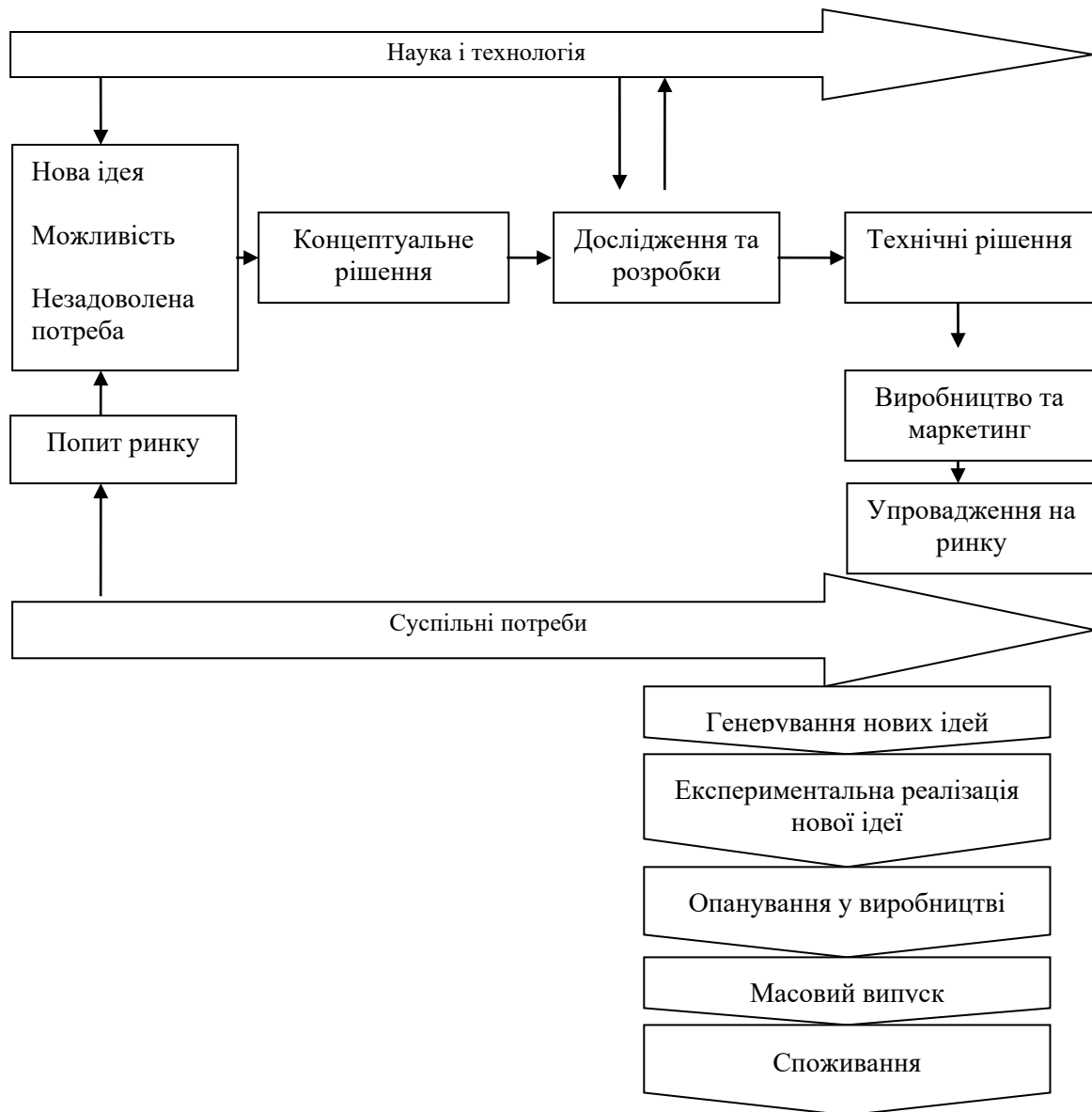

Рис. 1.3 Інноваційний процес як комплекс дій [9]

Таким чином, інноваційний процес можна вважати засобом задоволення суспільних потреб на основі впровадження досягнень науки і технології.

Інноваційний процес - це не тільки складний, а й взаємопов'язаний процес створення інновацій з використанням сукупності системи знань, наукової і маркетингової діяльності; сукупності засобів праці, що полегшують людську працю і роблять її продуктивнішою (техніка, прилади, устаткування, організація виробництва).

Сутність кооперації в науці, як і в матеріальному виробництві, полягає в спільності зусиль, без яких необхідний результат не може бути досягнутим.

Науково-технічна діяльність лежить в основі інноваційної діяльності, яка тісно пов'язана з циклом реалізації і розповсюдження інновацій: роботи, що належать до даного циклу, є переважно прибутковими (серійне виробництво, освоєння новації у споживачів, застосування різних каналів збуту інновацій).

Державна підтримка інноваційної діяльності відіграє істотну роль у дифузії нововведень і неперервному розвитку інноваційної активності підприємств, що безперечно позитивно впливає на економічне зростання суспільства.

Упровадження інновації є завжди складним процесом для будь-якої організації, що зумовлюється невизначеністю, яка пов'язана із самим нововведенням: недостатньою інформацією про нього і його прибутковість, особливо на ранніх стадіях дифузії. Оцінити відносні переваги інновацій на ранній фазі їх дифузії особливо важко тоді, коли йдеться про радикальні нововведення. Тому значна кількість виробників, як свідчить практика, не завжди йдуть на ризик і віддають перевагу зниженню витрат виробництва за рахунок використання ресурсозберігаючих технологій та модернізації продукції.

Відомо, що найбільшу віддачу дають інвестиції в науку при впровадженні у виробництво результатів досліджень. Це дає змогу зробити висновок про те, що саме інноваційна діяльність та її активізація забезпечать швидкий вихід економіки країни з кризового стану. Проблема підвищення ефективності діяльності підприємств державного і підприємницького секторів для забезпечення високих темпів їх економічного розвитку набуває

особливої актуальності в сучасних умовах розвитку національної економіки, котра проходить етап відродження ринкових відносин. Це економічне зростання можна забезпечити шляхом активізації інноваційної діяльності всіх ланок народного господарства. При цьому помітно зростає потреба в знаходженні науково-обґрунтованої методики оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності, оскільки розробка і впровадження у виробництво нововведень потребують значних витрат, що мають високий ступінь ризику [10].

1.2 Роль держави у формуванні інноваційного розвитку економіки

Здійснення державного контролю і підтримки інновацій має бути зумовлено забезпеченням процесу створення нового продукту від розроблення до впровадження інновацій у виробництво, інноваційною інфраструктурою й інноваційним кліматом. Тобто всі ці питання є взаємопов'язаними. Від стратегії держави в підтримці інновацій залежатиме обрання форм і напрямів її діяльності, її ролі в налагодженні інноваційної структури і, як наслідок, можна буде стверджувати про сприятливий інвестиційно-інноваційний клімат в країні чи навпаки [22].

На рівні держави розробляється державна інноваційна політика, яка відбиває ставлення держави до інноваційної діяльності, визначає мету, напрями, форми діяльності органів державної влади в галузі науки, техніки і реалізації їх досягнень.

Головна мета та принципи державної інноваційної політики визначені в Законі "Про інноваційну діяльність" [4] у якому визнається необхідність та важливість створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових виглядів конкурентоспроможної продукції. Закон визначає правові, економічні та організаційні засади державного

регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку інноваційної моделі розвитку економіки України інноваційним шляхом [1].

У сучасних умовах в Україні центральну роль у підвищенні інноваційної активності підприємств має відіграти держава. При цьому державі варто реалізовувати свою політику одночасно за трьома напрямками:

- забезпечення новаторів фінансовими ресурсами
- створення інноваційних систем, що забезпечують просування маркетингових, консалтингових, інжинірингових фірм, інвестиційних "ризикових" компаній і банків, бірж технологій, а також формування сприятливої інфраструктури ринку, включаючи державні програми створення технополісів, технопарків, вільних економічних зон тощо;
- вироблення єдиних цивілізованих правил і механізмів координації діяльності всіх суб'єктів ринку інновацій на взаємовигідній основі кооперування "за інтересами" на різних стадіях технологічних циклів, що забезпечують розширене відтворення інновацій і поширення дії цього механізму на інші сфери життєдіяльності (соціальні інновації).

Інструментами державного регулювання мають бути:

- соціально-економічні й науково-технічні прогнози державної політики в галузі фінансів, цін, грошового обігу, відтворювальної, структурної політики тощо;
- адміністративний, державно-адміністративні, загальноекономічні й ринкові регулятори;
- державні й регіональні програми, баланси і моделі оптимізації економічних процесів;
- державні замовлення і сучасні контрактні системи;
- індикативні механізми та регулятори діяльності державних підприємств і організацій та інших форм власності;
- механізм інтеграції, регуляторів і структур. Але щодо цього необхідно пояснити співвідношення адміністративних і ринкових регуляторів стосовно інноваційного процесу як об'єкта державного регулювання і стимулювання.

При просуванні до кінцевих стадій інноваційного процесу роль ринкових регуляторів повинна зростати, а адміністративних — слабшати. Але на початкових стадіях інноваційного процесу (незакінченості фундаментальних чи прикладних досліджень) адміністративні регулятори мають бути домінуючими.

При здійсненні державного управління та регулювання науковою діяльністю держава керується наступними принципами:

- орієнтації економіки України на інноваційний шлях розвитку;
- органічної єдності науково-технічного, економічного, соціального та духовного розвитку суспільства;
- поєднання централізації та децентралізації управління у науковій діяльності;
- додержання вимог екологічної безпеки;
- визнання свободи творчої, наукової і науково-технічної діяльності;
- збалансованості розвитку фундаментальних і прикладних досліджень;
- використання досягнень світової науки, можливостей міжнародного наукового співробітництва;
- свободи поширення наукової та науково-технічної інформації;
- відкритості для міжнародного науково-технічного співробітництва, забезпечення інтеграції української науки в світову в поєднанні з захистом інтересів національної безпеки;
- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;
- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- ефективного використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері;

- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
 - фінансової підтримки, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності;
 - сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
 - підготовки кадрів у сфері інноваційної діяльності
- Державне регулювання інноваційної діяльності передбачає використання ряду методів [10-14].

Держава використовує як прямі так і непрямі методи регулювання економіки, що спрямована на інноваційний шлях.

До методів прямого державного впливу належать такі:

- визначення стратегічних цілей розвитку економіки та їх відображення в індикативних та інших планах, цільових програмах;
- державні замовлення і контракти на поставки певних виглядів продукції, виконання робіт, надання послуг,
- державна підтримка програм, замовлень і контрактів;
- нормативні вимоги до якості та сертифікації технології та продукції;
- правові й адміністративні обмеження та заборони щодо виробництва певних виглядів продукції;
- ліцензування операцій з експорту та імпорту товарів, тобто зовнішньоторговельних операцій

Методи непрямого (опосередкованого) державного регулювання економічних процесів ґрунтуються переважно на товарно-грошових важелях, визначають правила гри в ринковому господарстві та впливають на економічні інтереси суб'єктів господарської діяльності. До цих методів належать:

- оподаткування: рівень оподаткування та система податкових пільг;
- регулювання цін, їх рівні та співвідношення;
- плата за ресурси, відсоткові ставки за кредит і кредитні пільги;

- митне регулювання експорту й імпорту, валютні курси та умови обміну валют [4].

2. Аналіз методів дослідження інноваційної діяльності на підприємстві

2.1 Методи управління інноваційною діяльністю на підприємствах

Головна слабкість поточної економічної ситуації в Україні зумовлюється недорозвинутістю підприємницького сектора та інноваційних досліджень. Державна інноваційна політика повинна стати найважливішим фактором виведення економіки України з кризи і забезпечення її динамічного зростання. Головною метою такої політики є стратегічна орієнтація розвитку виробництва на створення і широке застосування принципово нових комплексних технологічних систем. Тому для державного управління пріоритетними мають бути заходи, що сприяють розвитку інноваційних якостей суспільства, забезпечують технологічний динамізм країни.

Сучасне управління інноваційним процесом повинно бути спрямоване не на точкове стимулювання вибраних тем досліджень чи розробок, а на створення умов для масового пошуку результативних шляхів технологічних змін і швидкої підтримки позитивних знахідок. Лише в такому випадку Україна стане спроможною використати наявний науково-аналітичний потенціал для розвитку власної господарської системи та досягнення стабільних темпів економічного зростання [16,19].

Сучасні умови господарювання в конкурентному середовищі потребують від підприємств безперервного вдосконалення науково-технічної та оновлення матеріальної бази виробництва на основі останніх досягнень науково-технічного прогресу та реалізації результатів у формі інновацій. Конкурентна позиція підприємства на сьогодні перш за все залежить від спрямованості та ефективності здійснюваних інноваційних процесів, які в цілому відображають стратегію його розвитку.

Підприємство в процесі свого функціонування може динамічно змінювати свій стан в одному з двох протилежних напрямків – досконалості або небезпеки. За цих умов ефективною є модель управління інноваційним розвитком з використанням системного та ситуаційного підходів, які

враховують два види ресурсів: знання, що є невичерпними і такими, що збільшуються в процесі використання за рахунок накопичення інформації і отримання нових знань; час, який є невідновлюваним і тому його врахування є особливо важливим в умовах швидких змін при впровадженні інноваційних технологій.

Дослідження інновації визначаються як здійснення цільових змін у функціонуванні підприємства: освоєння нових виробів або якісні зміни в існуючих виробках; освоєння нових методів виробництва і розподілу товарів; освоєння нових ринків збуту; віднаходження нових джерел залучення факторів виробництва; освоєння нових форм кадрової роботи; впровадження нових методів і стандартів управління, зміна його структур; реалізація нових чи змінених орієнтирів (цільової функції) підприємства; освоєння нових джерел (схем) отримання коштів, впровадження нових методів обліку і використання активів підприємства; реалізація нових способів взаємодії з „акторами” оточення – споживачами, постачальниками, конкурентами, владними органами, „центрами впливу”.

Аналізуючи діяльність підприємств України, було встановлено, що не всі промислові підприємства, які вдаються до інновацій є інноваційними і що інноваційність промислового підприємства прямо не пов'язана з ефективністю його діяльності. У зв'язку з цим запропоновано поділяти підприємства на: „статичні” – такі, що не здійснюють систематичних інновацій, проте можуть стало відтворюватися у разі збереження умов цього відтворення; „інноваційні” – такі, що виявляються здатними передбачувати проблеми і можливості і формувати відповіді для адаптації до змін в оточуючому середовищі; навчатися, тобто сприймати знання з оточуючого середовища, власного досвіду та історії; генерувати адекватні ситуації нестандартні рішення; експериментувати, тобто тестувати нові ідеї та рішення; ризикувати, тобто інвестувати в нові продукти і процеси в умовах невизначеності не через безвихідність, а внаслідок прагнення до досконалості; „такі, що навчаються” – підприємства, які пристосовуються до оточуючого середовища, що змінюється, виявляються здатними критично

оцінювати існуючі „зразки господарювання” та створювати нові й таким чином включаються у так зване „двоконтурне навчання”; „самовідроджуванні” – такі, що виявляють здатність до стратегічного перепозиціювання; критично оцінювати і змінювати умови функціонування, в яких вони перебувають; вчитися тому, як по-новому вчитися (трьохконтурне навчання) і відтворювати себе через навчання та адаптацію [18].

Переважає більшість українських промислових підприємств, які „залишилися на плаву” під час пострадянських господарських трансформацій, можна віднести до класу таких, які самовідродилися, що, звичайно не знімає з порядку денного питання розбудови стійких механізмів забезпечення їх інноваційної поведінки і підвищення на цій основі рівня конкурентоспроможності.

На формування інноваційної діяльності впливає, по-перше, розширення номенклатури реалізованої продукції (послуг). Стосовно вже функціонуючого підприємства розширення номенклатури продукції можливе тільки по двох напрямках: за рахунок випуску нової продукції або за рахунок вдосконалення продукції, що вже випускається. Очевидно, що як перший, так і другий напрям, що забезпечує розширення номенклатури продукції (послуг), а кінець кінцем веде до збільшення прибутку, напряму пов'язаний з інноваційною діяльністю, оскільки сукупність робіт, пов'язаних з розробкою, освоєнням і поліпшенням вже вироблюваної продукції по своїй суті є інноваційною діяльністю. По-друге, максимізація ціни, по якій реалізується продукція. Можливість збільшення ціни реалізації продукту напряму залежать від попиту і пропозиції продукції. Очевидно, що діяльність, пов'язана з підвищенням якості продукції, що випускається, а також додання їй нової функції, буде інноваційною. У свою чергу, випуск нової продукції є також результатом інноваційної діяльності. Таким чином, збільшення об'ємів реалізації продукції також багато в чому досягається за рахунок відповідних інноваційних перетворень. Слід помітити, що підвищення продуктивності і керованості бізнесом також будуть результатом інноваційних перетворень.

Інноваційний процес в Україні не досяг достатніх темпів для того, щоб забезпечити й утримати технологічний відрив від зовнішніх конкурентів. Тому, управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах стає все більш складним процесом, що включає, планування, організацію та контроль інновацій. Підвищується комплексність розв'язуваних задач залежно від швидко мінливих факторів зовнішнього середовища і значно підвищується ризик у прийнятті управлінських рішень щодо вибору інноваційних проектів для впровадження на промислових підприємствах.

На рисунку 2.1 представлена концепція управління інноваційною діяльністю підприємства.

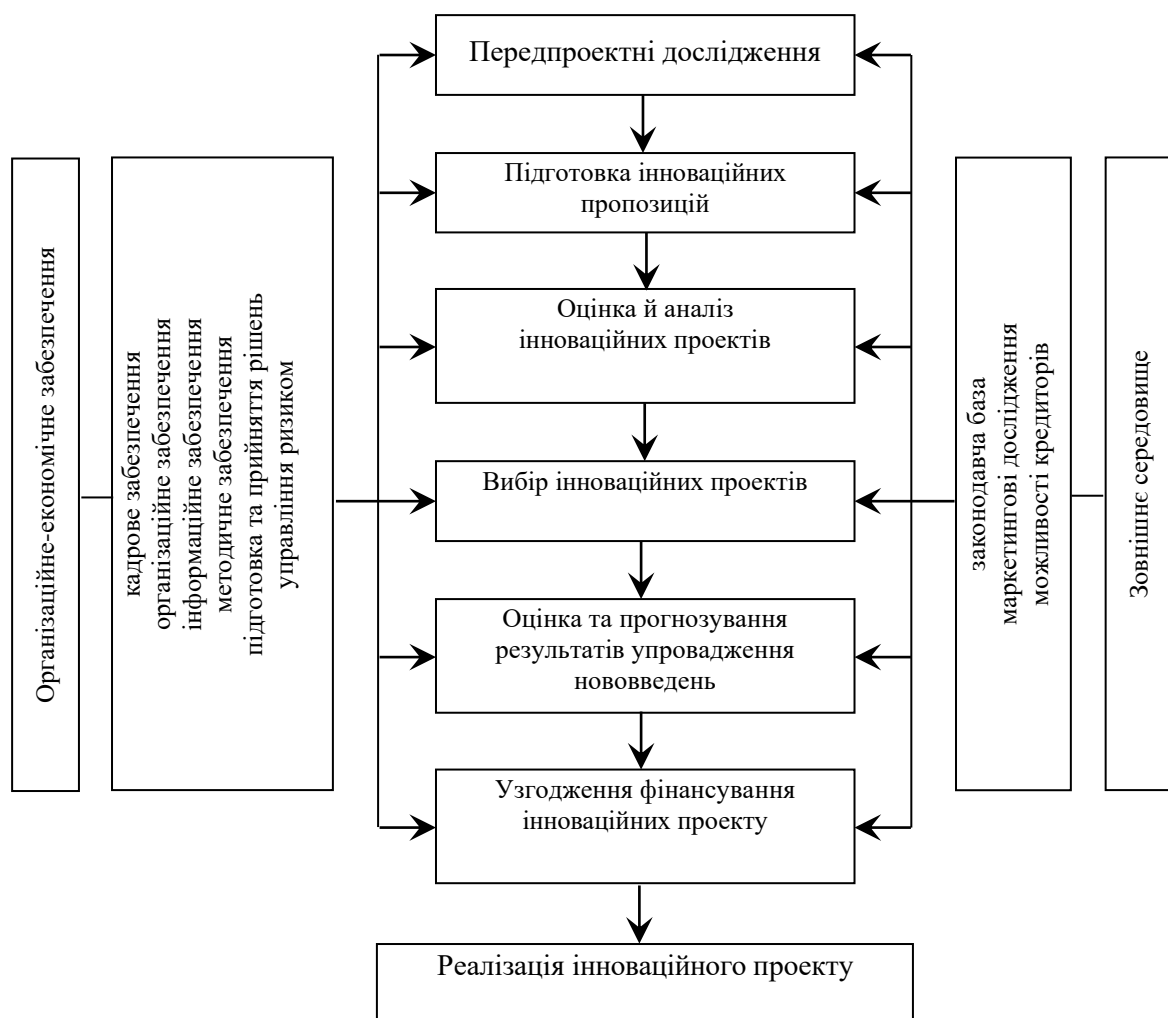

Рис.2.1 Концептуальна модель управління інноваційною діяльністю підприємства

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні вона

передбачає дослідження і розробку методів та моделей вирішення таких задач:

- розробка методів оцінки й вибір інноваційних проектів;
- розробка методів оцінки та прогнозування фінансових результатів від упровадження інноваційних проектів;
- розробка методів підготовки управлінських рішень в умовах ризику й невизначеності;
- розробка методів прийняття управлінських рішень у процесі вибору й упровадження інноваційних проектів.

При управлінні інноваційною діяльністю серед основних принципів стратегічного управління підприємством найбільш доцільно використовувати такі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Перелік чинників, які сприяють або перешкоджають досягненню цілей підприємства, спрямованого на інноваційний розвиток

Класифікація чинників	Чинники, що перешкоджають розвитку інноваційного підприємництва	Чинники, що створюють передумови розвитку інноваційного підприємництва
1	2	3
1. Організаційно-економічні	Нерозвиненість ринку, дефіцитність товару, нестача інвестиційних ресурсів для фінансування інноваційних розробок і проектів, відсталість матеріальної і науково-технічної бази, відсутність резервних потужностей, домінування спрямованості економічних інтересів підприємства на поточне виробництво.	Домінування приватної власності, наявність здорової економічної конкуренції між товаровиробниками, необхідної господарської та науково-технічної інфраструктури, мережі комунікацій, резерву фінансових ресурсів та матеріально – технічних засобів, прогресивних технологій, орієнтація економічних інтересів підприємця на ринок, на задоволення запитів споживача.
2. Фінансово-кредитні	Нестача та недоступність фінансових ресурсів, не чинність законодавчих положень щодо оподаткування підприємств, що випускають інноваційну продукцію, недосконалість системи оподаткування, існуючі високі відрахування з фонду оплати праці.	Державна фінансова підтримка інноваційного бізнесу, запровадження дієвої системи податкових пільг, здійснення ефективної політики прискореної амортизації, надання державних гарантій в інвестиційних кредитах, пільгових позик, створення інноваційних фондів, сприяння організації та діяльності комерційних інноваційних банків, заохочення системи пільгового страхування ризиків.

Продовження табл. 2.1

1	2	3
3. Політико - правові	Мінливість і нестабільність вітчизняної законодавчої бази, існування обмежень з боку податкового, патентно - ліцензійного законодавства, блокування дії деяких статей Законів України.	Наявність прийнятих законодавчих та нормативних актів, що гарантують однакові «правила гри» для всіх учасників ринкових відносин, існування законодавчих пільг та адміністративних важелів, що заохочують підприємницьку інноваційну діяльність, підтримку фундаментальних досліджень та інноваційного підприємництва з боку уряду, визнання інноваційного розвитку як пріоритетного напрямку економічної політики держави.
4. Управлінські	Надмірно централізована структура та авторитарний стиль управління, переважання вертикальних потоків інформації, орієнтація виробників на уде існуючі ринки і короткострокову окупність інвестицій, неузгодженість інтересів учасників інноваційних процесів.	Гнучкість організаційної структури підприємств, демократичний стиль управління, переважання горизонтальних інформаційних потоків, ретельне бізнес планування, залучення до роботи над інноваційним проектом всіх підрозділів підприємства, починаючи з ранніх стадій.
5. Соціально-психологічні	Острах і опір змінам, що можуть спричинити негативні наслідки для колективу підприємства, небажання змінювати існуючі способи діяльності, робочі місця, поведінку і традиції, боязнь невизначеності, невдач.	Формування позитивної суспільної думки щодо підприємницької діяльності, моральне заохочення учасників інноваційного процесу, забезпечення умов самореалізації, заохочення талановитих винахідників і менеджерів, працівників з творчим мисленням і широким світоглядом, створення нормативного психологічного клімату в колективі підприємства.

Повнота інноваційного процесу, тобто кількість реалізованих його етапів безпосередньо на підприємстві, визначає вид нової або вдосконаленої продукції (табл. 2.2).

Орієнтація на потреби ринку у виборі напрямів удосконалення продукції вимагає від підприємств розроблення та створення виробів, інноваційні властивості яких є очевидними для споживачів.

Таблиця 2.2 - Класифікація продукції підприємця залежно від повноти інноваційного процесу

Вид інновації з позиції виробника (підприємця)	Етапи інноваційного процесу	Характеристика
Базова інновація	НДР прикладного характеру; ДКР; виробництво дослідного зразка; серійне виробництво	Є результатом власних НДДКР. Є базою конструкторських та техніко-технологічних удосконалень
Прикладна інновація	ДКР; виробництво дослідного зразка; серійне виробництво	Розроблена на базі існуючих науково-технічних досягнень у певній галузі та власних ДКР
Ліцензійна інновація	придбання ліцензії; ДКР; виробництво дослідного зразка; серійне виробництво	Вироблена на підставі ліцензії
Адаптована інновація	конструкторські роботи; виробництво дослідного зразка; серійне виробництво	Продукція, що вироблена на придбаній науково-технічній основі та приведена у відповідність до вимог окремого замовника

Для того щоб визначити на якій стадії інноваційної діяльності знаходиться бізнес-структура, необхідно розглянути методика комплексної оцінки інноваційної діяльності, що ґрунтується на оцінці науково-інформаційного і технічного рівнів підприємства та визначенні техніко-економічної ефективності інноваційних проєктів. Для оцінки науково-інформаційного рівня забезпеченості бізнес-структур необхідно визначити такі критерії ефективності: науковий рівень бізнес-структури, рівень інформаційного забезпечення та конкурентоспроможність її розробок.

У даній роботі визначимо показники, які характеризують науковий та інформаційний рівень забезпеченості бізнес-структури, а саме [20,21]:

а) коефіцієнт наукомісткості виробництва (K_n):

$$K_n = \frac{B_n}{B_3}, \quad (2.1)$$

де B_n . – обсяг витрат на інноваційну діяльність (науку);

V_3 – загальна сума витрат виробництва.

б) коефіцієнт використання власних розробок ($K_{вл.р.}$):

$$K_{вл.р.} = \frac{N_{в.вл.}}{N_{заг.вл.}}, \quad (2.2)$$

де $N_{в.вл.}$ – кількість упроваджених власних розробок;

$N_{заг.вл.}$ – загальна кількість власних розробок.

в) коефіцієнт використання придбаних розробок ($K_{п.р.}$):

$$K_{п.р.} = \frac{N_{в.пр.}}{N_{заг.пр.}}, \quad (2.3)$$

де $N_{в.пр.}$ – кількість упроваджених придбаних розробок;

$N_{заг.пр.}$ – загальна кількість придбаних розробок.

г) коефіцієнт співвідношення власних і придбаних розробок ($K_{сп.}$):

$$K_{вл.пр.} = \frac{N_{заг.вл.}}{N_{заг.пр.}}, \quad (2.4)$$

За даним показником можна зробити висновок про темпи здійснення досліджень у бізнес-структурі. При цьому передбачено оцінювати рівень активності в інноваційній діяльності за шкалою, що відображає три рівні (див. табл. 2.3):

Таблиця 2.3 - Шкала для встановлення рівня активності в інноваційній діяльності

Рівень активності	Коефіцієнт співвідношення
Низький рівень активності	Менший за 1
Середній рівень активності	Близький до 1
Високий рівень активності	Більший за 1

Для проведення аналізу технічного рівня забезпеченості бізнес-структури пропонуємо використовувати такі показники:

а) коефіцієнт оновлення продукції ($K_{он.пр.}$):

$$K_{он.пр.} = \frac{Q_n}{Q_{тов}}, \quad (2.5)$$

де $Q_{н.}$ – обсяг випуску нової продукції;

$Q_{тов.}$ – обсяг випуску товарної продукції.

б) коефіцієнт оновлення технології ($K_{он.тп.}$):

$$K_{он.тп.} = \frac{N_{н.тп.}}{N_{заг.тп.}}, \quad (2.6)$$

де $N_{н.тп.}$ – кількість упроваджених нових технологічних процесів;

$N_{заг.тп.}$ – загальна кількість технологічних процесів.

в) частка конкурентоспроможної продукції бізнес-структури ($\Pi_{ксп.}$):

$$\Pi_{ксп.} = \frac{Q_{тов} - Q_{скл.}}{Q_{тов}}, \quad (2.7)$$

де $Q_{скл.}$ – продукція, що понаднормово лежить на складах.

Слід зауважити, що для визначення техніко-економічної ефективності інноваційних проектів доцільно використовувати такі показники: сумарний економічний ефект або коефіцієнт економічної ефективності (термін окупності).

Визначення інноваційного рівня продукції можна здійснюється за формулою:

$$w_0 = \frac{P_{0i}}{P^{\max}} \cdot k_i \quad (2.8)$$

де, w_0 – інноваційний рівень продукції;

P_{0i} – i -та характеристика інноваційної продукції даної бізнес-структури;

i – порядковий номер характеристики інноваційної продукції, змінюється від 1 до m ;

P^{\max} – характеристика продукції, яка відповідає максимальному значенню, що досягнуте на даний момент для аналогічних виробів;

k_i – коефіцієнт «інноваційності» вдосконалень продукції бізнес-структури.

Якщо покращенням характеристики продукції є зменшення обраного показника, то у формулі доцільно використовувати зворотне співвідношення характеристик продукції. Формула 2.8 дозволяє оцінити інноваційний рівень продукції бізнес-структури у порівнянні з найкращими показниками створеної на конкретний момент часу в даній галузі продукції. Так, якщо $m_0 > 1$, то продукція бізнес-структури, що аналізується, за своїм характеристиками, що є домінантним на ринку, перевищує аналогічні вироби основних конкурентів. Якщо $m_0 = 1$, то науково-технічний, техніко-економічний та еколого-економічний рівень продукції даної бізнес-структури відповідає існуючим досягненням у відповідній галузі, що свідчить про високий рівень її конкурентоспроможності саме за рівнем інноваційності. Ситуація, коли $m_0 < 1$, свідчить про низький рівень конкурентоспроможності продукції бізнес-структури за інноваційними властивостями.

Провідні технічні спеціалісти бізнес-структури, приймаючи рішення щодо вибору напрямів удосконалення існуючої або розроблення нової продукції, аналізують поточні потреби замовників, а також існуючі перспективні напрямки розвитку галузі, для якої виробляється продукція. Іншими словами, у конкретний момент часу існують напрями науково-технічного, технологічного та екологічного вдосконалення продукції, пріоритетність яких піддається експертній оцінці.

2.2 Ризики та ефективність інноваційної діяльності бізнес-структур

Ризик в інноваційній діяльності виникає в наслідок існування невизначеності зовнішній умов і внутрішніх процесів реалізації діяльності організацій. Рішення про випуск нового товару є складним і ризиковим.

Рівень ризику залежатиме від таких чинників:

- ступеня оригінальності та складності концепції, яка визначає сприйнятливність ринку і витрати переходу для користувача (ринковий ризик);

- рівня технічного здійснення нововведення (технологічний ризик);
- ступеня знайомства самої фірми (підприємства) з технологією, інновацією та ринком (стратегічний ризик).

Узагальнення літературних джерел [15] дає змогу виділити такі етапи управління ризиками інноваційної діяльності підприємств:

- визначення можливих інноваційних ризиків,
- визначення імовірності виникнення кожного такого ризику,
- оцінка наслідків ризику,
- визначення способів реагування на виявлені та оцінені ризики.

Узагальнюючи методику планування методів оптимізації ризиків у діяльності підприємства запропонуємо модель управління інноваційними ризиками, яка передбачає послідовність поетапного застосування певних дій (рис.2.2) [25].

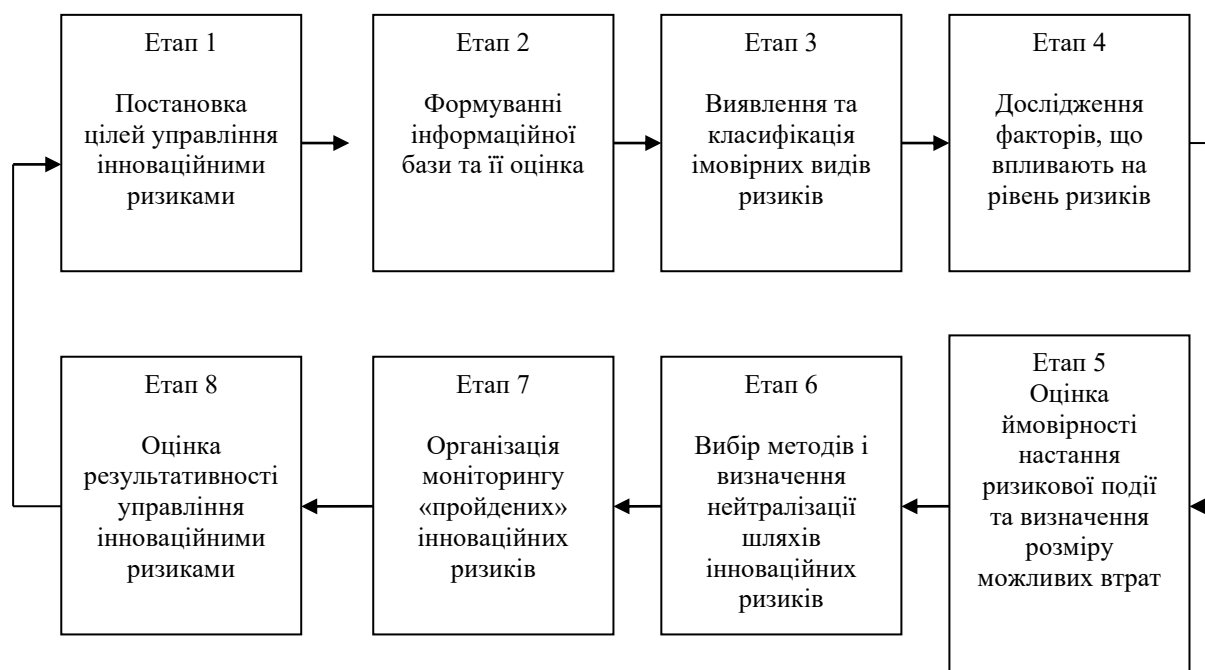

Рис. 2.2 Модель управління ризиками інноваційних бізнес-структур

Отже, інноваційну діяльність завжди супроводжує ризик, тобто ситуація яку лише в окремих випадках і з певною мірою інколи вдається спрогнозувати, дослідивши можливі наслідки кожної події, проте найчастіше

випадків виявляється стільки, що всіх їх, а інколи й жодного результату втілення задумів, з достатньою достовірністю й повнотою передбачити неможливо [38].

Протягом своєї історії людство прагнуло домогтися максимального результату ціною мінімальних зусиль. У значній мірі це прагнення стало підставою прогресу виникнення наукових знань і культурних цінностей. По суті, саме ефективність будь-якої системи: соціальної, економічної чи технологічної визначає її долю з погляду перспектив розвитку, самовдосконалення та виживання в конкурентній боротьбі з іншими сценаріями еволюції.

Особливістю підходів до оцінювання ефективності інновацій господарюючих суб'єктів різних рівнів слід уважати різницю в цілях, які вони визначають у своїй діяльності. Так, державні органи влади й управління, що мають регулювати соціально-економічні процеси в державі, працюють над глобальними завданнями розвитку суспільства загалом. Держава формує зовнішні умови (інноваційну політику) для господарювання підприємств, стимулюючи зростання національної економіки. У економічній літературі звертається увага на необхідність нових підходів до оцінювання ефективності інновацій в умовах ринкової економіки.

У процесі здійснення інноваційної діяльності кожне окреме підприємство отримує власні специфічні ефекти такої діяльності. Спочатку варто розглянути сутність поняття ефект для того, щоб сформулювати більш цілісне уявлення про спектр різноманітних типів ефектів інноваційної діяльності промислових підприємств.

Методика розрахунку економічної ефективності інноваційної діяльності повинна ґрунтуватися на певній теоретичній концепції, а організувати її мають відповідні організаційні структури. Економічне оцінювання ефективності інноваційної діяльності передбачає вирішення комплексу таких питань, як: вибір і обґрунтування стратегічного напрямку досліджень; визначення критеріїв і показників її економічної ефективності; оцінювання її впливу на ефективність діяльності підприємства, а також вибір

ефективного методу її здійснення. Враховуючи, що витрати на інноваційну діяльність надзвичайно великі та ризикові, важливо розробити таку методику, яка давала б змогу приймати рішення про доцільність інноваційної діяльності, починаючи з ранніх її етапів.

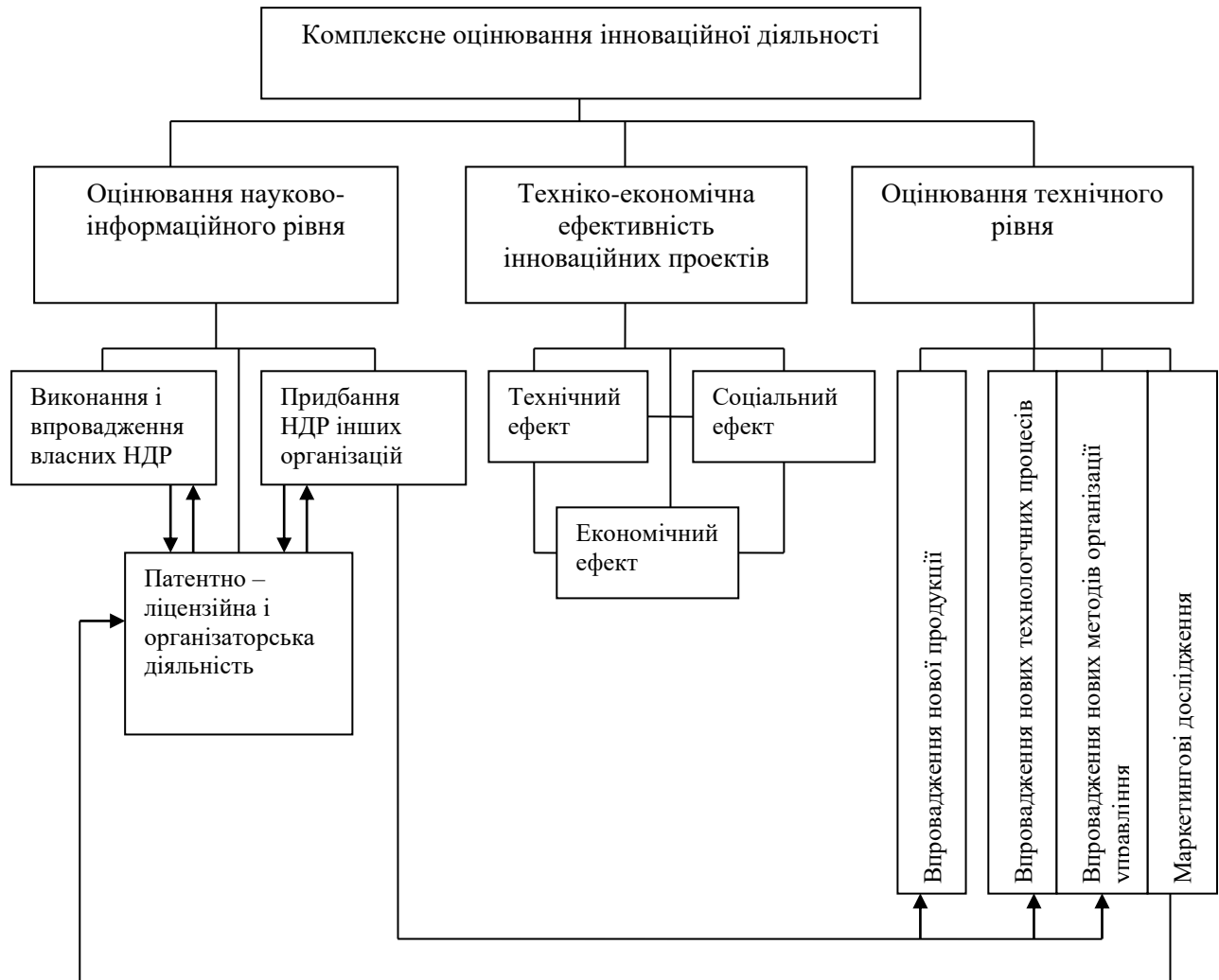

Рис. 2.3 Схема комплексної оцінки інноваційної діяльності

Усі кількісно виражені результати є складовими економічного ефекту, як єдиного цілого, а ті різновиди отриманих результатів, які є якісними створюють можливість свого окремого існування, оскільки їх не включають до загального економічного ефекту як системної категорії.

Науково-технічний ефект з'являється на етапі розробки та освоєння інновації, тому виступає своєрідним результатом низки прикладних досліджень, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і

проектів, тобто супроводжується накопиченням та приростом наукової, науково-технічної та технологічної інформації. Показники науково-технічного ефекту відображають зміну техніко-експлуатаційних та споживчих характеристик продукції, рівень технічного удосконалення певного виду робіт або ж послуг. Науково-технологічний результат інноваційної діяльності повинен забезпечити свою відповідність наступним умовам:

1. Відповідність науково-технологічних рішень сучасним технологічним вимогам у промислових країнах;

2. Повинна існувати принципова новизна інновації, що включає:

2.1 Технологічну її новизну - використання нових видів матеріалів, нових напівфабрикатів, комплектуючих, нових технологій виробництва; забезпечення більш високого ступеня механізації автоматизації виробничого процесу; одержання принципово нових видів продукції;

2.2 Інноваційний аспект прориву в ринковому середовищі – новизна для промисловості у рамках світового масштабу або ж конкретної країни; новизною на мікро рівні в межах підприємства; звичайно, чим більш масштабнішим є такий інноваційний ринковий прорив тим більш значнішим буде породжений ним науково-технологічний ефект;

3. Рівень значущості інновації для підприємства, який відображається реалізацією мети та очікуваних результатів його інноваційної діяльності;

Процес комплексного оцінювання ефективності інноваційної діяльності бізнес-структури можна здійснювати за етапами, наведеними на рис. 2.4.

Одним із найскладніших етапів оцінювання ефективності інновацій є побудова системи моніторингу зовнішнього оточення фірми, тобто системи постійного спостереження за напрямками й досягненнями науково-технічного прогресу в конкретній та суміжній галузях. На цьому етапі фахівці бізнес-структури вивчають можливості: використання нових знань та інтелектуальних продуктів; виробництва продукції на основі нових, більш прогресивних технологічних процесів; застосування нових видів основних

засобів і сировинних ресурсів; виготовлення інноваційної продукції; зміни продуктового портфеля; впровадження сучасних організаційно-технічних рішень виробничого, комерційного характеру тощо.

Етапи комплексного аналізу
інноваційної діяльності

<p>Моніторинг зовнішнього оточення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналіз досягнень науково-технічного прогресу в даній і суміжній галузях - наліз ринку нововведень
<p>Аналіз внутрішнього середовища:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювання інвестиційної привабливості - оцінювання спроможності фірми до інноваційного розвитку - оцінювання рівня продукції - оцінювання організаційно-технічного та управлінського рівня
<p>Аналіз ефективності інноваційних проектів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювання показників ефективності інноваційних проектів - дослідження чутливості показників інноваційних проектів - визначення беззбиткового обсягу продажу
<p>Оцінка ефективності інноваційної діяльності та шляхів її підвищення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювання показників інноваційної діяльності - аналіз тенденцій динаміки результатів інноваційної діяльності - факторний аналіз результатів інноваційної діяльності

Рис. 2.4 Етапи оцінювання ефективності інноваційної діяльності

3. Аналіз розроблених заходів ефективності управління інноваційною діяльністю

3.1 Аналіз основних тенденцій розвитку інвестиційно - інноваційної сфери на макроекономічному та регіональному рівнях

Для того щоб провести аналіз інноваційно-активних підприємств та визначити напрямки стимулювання їх діяльності необхідно оцінити в динаміці стан інноваційної діяльності підприємств в Україні.

Стан інноваційної діяльності в Україні відображається в обсягах виконаних наукових та науково-технічних робіт (табл. 3.1) [7].

Таблиця 3.1 – Витрати на виконання наукових досліджень і розробок в Україні за видами робіт за 2010-2019 роки, тис грн [7]

Рік	Витрати на виконання наукових досліджень і розробок - усього, тис.грн	У тому числі на виконання						Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВРП, %
		фундаментальних наукових		прикладних наукових		науково-технічних (експериментальних) розробок		
		тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	
2010	33588,5	10472,8	31,2	17889,3	53,3	5226,4	15,5	0,3
2011	34003,2	10116,3	29,8	18852,4	55,4	5034,5	14,8	0,3
2012	33789,5	12568,4	37,2	15984,8	47,3	5236,3	15,5	0,3
2013	37309,3	11424,2	30,6	21200,2	56,8	4684,9	12,6	0,3
2014	36226,5	10809	29,8	22334,2	61,7	3083,3	8,5	0,2
2015	45615,5	12423,2	27,2	30480,1	66,8	2712,2	6	0,2
2016	60836,8	12463,1	20,5	43873,1	72,1	4500,6	7,4	0,3
2017	68003	20343,7	29,9	41617,1	61,2	6042,2	8,9	0,2
2018	86501,2	24613,5	28,4	55842,6	64,6	6045,1	7	0,3
2019	104492,9	30489,6	29,2	67782,8	64,9	6220,5	5,9	...

Поряд з аналізом даних виконуваних наукових та науково-технічних робіт в Україні, проаналізуємо дані Сумського регіону (табл. 3.2) [6].

Таблиця 3.2 – Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт у Сумській області [6]

Рік	Витрати на виконання наукових досліджень і розробок - усього, тис.грн	У тому числі на виконання					
		фундаментальних наукових		прикладних наукових		науково-технічних (експерименталь-них) розробок	
		тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок
2010	100234,2	9722,8	9,7	9754,2	9,7	80757,2	80,6
2011	116168	9944,9	8,6	9395,8	8,1	96827,3	83,3
2012	162247,1	11664,1	7,2	10208,8	6,3	140374,2	86,5
2013	133386	13998,2	10,5	10764	8,1	108623,8	81,4
2014	124894,8	11708,9	9,4	10553,9	8,4	102632	82,2
2015	121238	14447,7	11,9	9912,2	8,2	96878,1	79,9
2016	129682,3	16257,7	12,5	14814,8	11,4	98609,8	76,1
2017	160696,5	15561,1	9,7	21426,9	13,3	123708,5	77
2018	182433,3	19303,3	10,6	50046,9	27,4	113083,1	62
2019	93616,4	14457,6	15,4	21337,3	22,8	57821,5	61,8

Дана ситуація є загрозовою для економіки України з огляду на те, що глобалізаційні процеси вимагають постійного підвищення конкурентоздатності, а ключовим моментом підвищення конкурентоспроможності, як відомо, є саме впровадження інновацій різного виду. Крім цього серед тих інновацій, що впроваджуються, основний наголос робиться на освоєння виробництва нових виробів, хоча пріоритетним завданням перед економікою країни стоїть розробка нових технологічних процесів, а особливо ресурсозберігаючих.

Необхідно відмітити, що основним джерелом фінансування технологічних інновацій на промислових підприємствах України є власні джерела (табл. 3.3) [7].

Таблиця 3.3 – Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні [7]

Рік	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі за рахунок							
		власних коштів підприємств		коштів державного бюджету		коштів інвесторів-нерезидентів		коштів інших джерел	
		млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації
2000	1757,1	1399,3	79,6	7,7	0,4	133,1	7,6	217,0	12,3
2001	1971,4	1654,0	83,9	55,8	2,8	58,5	3,0	203,1	10,3
2002	3013,8	2141,8	71,1	45,5	1,5	264,1	8,8	562,4	18,7
2003	3059,8	2148,4	70,2	93,0	3,0	130,0	4,2	688,4	22,5
2004	4534,6	3501,5	77,2	63,4	1,4	112,4	2,5	857,3	18,9
2005	5751,6	5045,4	87,7	28,1	0,5	157,9	2,7	520,2	9,0
2006	6160,0	5211,4	84,6	114,4	1,9	176,2	2,9	658,0	10,7
2007	10821,0	7969,7	73,7	144,8	1,3	321,8	3,0	2384,7	22,0
2008	11994,2	7264,0	60,6	336,9	2,8	115,4	1,0	4277,9	35,7
2009	7949,9	5169,4	65,0	127,0	1,6	1512,9	19,0	1140,6	14,3
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0
2016	23229,5	22036,0	94,9	179,0	0,8	23,4	0,1	991,1	4,3
2017	9117,5	7704,1	84,5	227,3	2,5	107,8	1,2	1078,3	11,8
2018	12180,1	10742,0	88,2	639,1	5,2	107,0	0,9	692,0	5,7
2019	14220,9	12474,9	87,7	556,5	3,9	42,5	0,3	1147,0	8,1

Значний вплив на здійснення інноваційної діяльності має основний капітал, тому значна частина фінансових потоків підприємств спрямовується на їх оновлення. На сьогодні питання оновлення основного капіталу є надзвичайно актуальним для вітчизняної економіки, адже ступінь зносу основних фондів по країні дуже значний.

Слід зазначити, що в Сумському регіоні більша частина витрат на здійснення інноваційної діяльності також лягає на плечі самих підприємств (табл. 3.4).

Аналізуючи дані таблиці 3.4, необхідно зауважити, що в Сумській області така ж сама ситуація склалася як і по Україні, фінансова підтримка

інноваційних підприємств з державного бюджету значно нижча від інших джерел.

Таблиця 3.4 – Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств Сумської області [6]

Рік	Витрати на інновації, тис.грн	У тому числі за рахунок							
		власних коштів підприємств		коштів державного бюджету		коштів інвесторів-нерезидентів		коштів інших джерел	
		тис.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації
2000	35440,1	25187	71,1	–	–	9063,5	25,6	1189,6	3,3
2001	53547,9	48665,7	90,9	–	–	–	–	4882,2	9,1
2002	44942,1	42478	94,5	226	0,5	973,7	2,2	1264,4	2,8
2003	82624,8	77772,3	94,1	–	–	199	0,2	4653,5	5,7
2004	72354,7	64675,8	89,4	178	0,2	1276	1,8	6224,9	8,6
2005	109303,9	80091,6	73,3	1200	1,1	9084,9	8,3	18927,4	17,3
2006	127277,6	126182,6	99,1	–	–	1047	0,8	48	0
2007	149520,2	145948,5	97,6	–	–	1130	0,8	2441,7	1,6
2008	97202,4	92712,1	95,4	900	0,9	1001,2	1	2589,1	2,7
2009	72448,9	70352,3	97,1	300	0,4	932,4	1,3	864,2	1,2
2010	218539,2	213289,7	97,6	–	–	225,6	0,1	5023,9	2,3
2011	415776,6	415478,8	99,9	250	0,1	33,5	0	14,3	0
2012	250022,2	249993	99,9	–	–	20,4	0	8,8	0
2013	281834,5	196096,4	69,6	7050,8	2,5	490,6	0,2	78196,7	27,7
2014	587702,7	250552,7	42,6	333373,6	56,7	97	0	3679,4	0,6
2015	162349,5	162310,6	99,9	–	–	27,2	0	11,7	0
2017	598478,2	363560,5	60,7	–	–	89033,7	14,9	145884	24,4
2019	876689,7	583788,7	66,6	282050	32,2	–	–	10851	1,2

Реалізація напрямків інноваційної діяльності в країні не відповідає вимогам побудови інноваційної моделі розвитку економіки.

Однією з основних причин гальмування процесу формування і реалізації інноваційної моделі економічного розвитку України є нерозвиненість системи функціонування наукової та інноваційної сфери на регіональному рівні.

Нинішній соціально-економічний стан регіонів є наслідком загальної кризи економіки. Внаслідок кризової ситуації в економіці звужуються фінансові можливості уряду і гостріше проявляється розрив у рівнях, темпах розвитку, перевагах та можливостях окремих регіонів. В умовах нестачі промислового капіталу у вітчизняних виробників при збереженні сировинної структури економіки і без поступового здійснення великомасштабної технологічної модернізації, економіка втрачатиме потенціал прогресивного розвитку. Адже існує об'єктивно фундаментальна залежність сталого соціально – економічного розвитку від інноваційної політики, яка чітко окреслює, що наука, інновації, інноваційна діяльність є потужний ресурс прогресивних перетворень виробництва, розподілу і обміну для досягнення головної мети – забезпечення соціальних потреб населення. Елементи системи повинні синхронно організовувати відповідним чином свою діяльність, при цьому важливим є узгодженість специфічних задач кожної структури і системних задач для регіону.

Однак, всі передбачені та запропоновані заходи і механізми розбудови інноваційної моделі розвитку української економіки залишаються на папері або виявляються бездієвими на практиці, оскільки не стимулюють і не заохочують господарюючих суб'єктів активно розробляти і впроваджувати нові види продукції і технологічні процеси. Про це свідчить низький рівень інноваційної активності економіки України та її регіонів, зокрема Сумської області.

Так, як власних коштів, розроблених програм та стимулів, підтримки з боку держави до інноваційної діяльності підприємств країни, а тим паче Сумської області не мають, то важко говорити про впровадження та реалізацію інноваційних проектів в підприємницькій діяльності. Адже в кризових умовах, підприємства лише намагаються як то кажуть «втриматись на плаву» [33,37,38].

Тому, за нинішніх умов одним з можливих варіантів фінансування інноваційної діяльності могли б стати кошти іноземних інвесторів. Здавалося б, що за відсутності власних фінансових та кредитних ресурсів чи бажання

вітчизняних інвесторів вкладати кошти у розвиток економіки країни, дещо виправити становище в інноваційній сфері можна за рахунок залучення іноземних інвестицій. Світовий досвід показує, що в окремих країнах це є вагомим фактором підвищення активності інноваційної діяльності. Зокрема за рахунок прямих інвестицій розв'язуються проблеми трансферту новітніх технологій, підприємницьких навичок і досвіду, можливе розширення спектру фінансових операцій. А портфельні інвестиції сприяють розвитку фінансового ринку в країні, якості корпоративного управління тощо. Завдяки вигідному географічному розташуванню, місткому ринку, сприятливим кліматичним умовам і не в останню чергу через порівняно дешеву та кваліфіковану робочу силу Україна викликає зацікавленість іноземних інвесторів. Але слід пам'ятати і про те, що іноземне інвестування має також свої недоліки.

По-перше, залучення прямих іноземних інвестицій веде до того, що довготермінові зв'язки, які встановлюються при цьому між резидентами, відображають перш за все інтереси тих, хто інвестує, і посилюють контроль іноземних організацій за розвитком вітчизняної економіки.

По-друге, з боку іноземних інвесторів все частіше стають помітними випадки нечесної конкуренції, коли іноземна компанія скуповує контрольний пакет акцій українського акціонерного товариства, аби усунути з ринку наявного чи потенційного конкурента.

По-третє, частішають, на жаль, випадки, коли іноземні компанії використовують вітчизняні підприємства як переробні центри, виготовляючи на них продукцію, призначену для експорту. Наслідком таких дій є забруднення навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів регіону. Функціонування таких підприємств завдає збитків довкіллю і здоров'ю наших громадян [39].

Через те, не ставлячи під сумнів необхідність активного залучення іноземних інвестицій, хочеться наголосити, що всі проблеми, пов'язані з вирішенням проблем доцільності іноземного інвестування, повинні

відстежуватись місцевою владою з метою недопущення негативного впливу виробництва на екологію області.

Іноземні інвестиції надходять в нашу країну не лише від приватних осіб і організацій, значна їх частка поступає у вигляді іноземних кредитів від міжнародних фінансових інституцій, таких як МВФ, ЄБРР та ін. Через ці наддержавні структури могутні держави намагаються диктувати Україні свій сценарій розвитку подій, який часто не враховує національних державних інтересів і сприяє посиленню залежності країни.

Інвестиції будучі ресурсом відтворення капіталу як цінності, яка генерує потік доходу, здатні виконувати своє призначення лише через матеріалізацію в інноваціях, інакше матиме місце ефект, так званого, віртуального капіталовідтворення. Тому, інноваційна та інвестиційна діяльність промислових підприємств в реальному секторі економіки повинна здійснюватись в органічній єдності.

Для виявлення, чи здатна Сумська область бути інвестиційно активною для активізації та розвитку інноваційної діяльності слід розглянути її з точки зору інноваційної привабливості. Адже, інновації в сучасних умовах, що склалися в регіоні можуть відігравати чи не останню надію на хоч би зрушення діяльності підприємств і бік інноваційної активності.

У першу чергу необхідно визначити та окреслити структуру інвестиційного ринку та визначити його окремі, відносно самостійні сегменти та провести аналіз стану інвестиційного ринку Сумської області. Пропонується ринок інвестицій розділити на три основні категорії (табл. 3.5):

- ринок об'єктів реального інвестування,
- ринок об'єктів фінансового інвестування,
- ринок об'єктів інноваційного інвестування.

Табл. 3.5 Структура інвестиційного ринку

Ринок об'єктів реального інвестування			Ринок об'єктів фінансового інвестування		Ринок об'єктів інноваційного інвестування	
Ринок Нерухомості	Ринок прямих капіталовкладень	Ринок інших об'єктів реального інвестування	Фондовий ринок	Грошовий ринок	Ринок інтелектуальних цінностей	Ринок науково технічних новацій
Промислові об'єкти	Нове будівництво	Художні цінності	Акції	Депозити	Ліцензії	Науково технічні проекти
Житло	Реконструкція	Дорогоцінні метали і вироби з них	Облігації	Позички	"Ноу-хау"	Раціоналізація торгівлі
Об'єкти приватизації	Технічне переозброєння	Інші матеріальні цінності	Опціони і ф'ючерси	Кредити	Патенти	Нові техно-логії
Земельні ділянки				Валютні цінності		

Здійснений аналіз дослідження щодо здійснення інноваційної діяльності вітчизняними підприємствами, аналіз літературних джерел та офіційних статистичних даних дозволяють зробити висновок про низьку ефективність інноваційних процесів у вітчизняній промисловості, яка виявляється у тенденції зниження конкурентоспроможності продукції.

3.2 Аналіз напрямків активізації інноваційної діяльності на підприємницькому рівні

В Україні взято курс на побудову економіки знань. Це підтверджується великою кількістю наукових досліджень, які ведуться в даній сфері, з одного боку, та закликами політиків та бізнесових структур до підвищення інноваційної активності, з іншого. Нажаль, цим і обмежується інноваційна діяльність країни. Адже аналізуючи діяльність інноваційних підприємств України, можна стверджувати, що дані економічні знання не втілюються в реальне життя на належному рівні.

Можна довго говорити також про те, що в Україні уже створені передумови для інноваційного розвитку: розроблено законодавство у сфері інноваційної діяльності [41], визначено шляхи фінансування інноваційного сектору економіки. Але ж всі розроблені методики не мають реального підтвердження ефективності їх функціонування на практиці. Це дуже вагомий аспект, бо в інноваційній діяльності важливий результат.

Крім того, підвищенню інноваційної активності сприяє в цілому сприятливий макроекономічний клімат в країні: істотне зростання валового внутрішнього продукту, покращення його основних структурних та відтворювальних характеристик, скорочення рівня тінізації національної економіки, покращення інвестиційного попиту, зростання інноваційної активності суб'єктів господарювання різних форм власності, розширення місткості внутрішнього споживчого ринку, зростання соціальних видатків Державного бюджету України. Чого ми не спостерігаємо в нашій країні.

До того ж продовжує зберігатися низька технологічна конкурентоздатність виробництва, лишилась невирішеною проблема своєчасного оновлення виробничих потужностей в Україні. Сучасні темпи оновлення не дозволили зупинити процес старіння основних фондів [32].

Аналіз окремих складових елементів інноваційної інфраструктури показав, що для швидкого позитивного ефекту необхідно, щоб ідея інноваційного розвитку об'єднувала представників різних сфер економічної діяльності: дослідницькі й наукові установи, підприємницькі структури, фінансові організації, державне управління. Для сприяння створенню належних умов розвитку інноваційної інфраструктури в нашій країні доцільно було б здійснити такі заходи:

- збільшити фінансування науки до 1,7-1,9% ВВП, що сприятиме кращому використанню національного науково-технологічного потенціалу;
- на регіональному і місцевому рівнях зміцнювати зв'язки між науковцями, що працюють в академічних та галузевих науково-дослідних інститутах, конструкторських бюро, вищих навчальних закладах і державними та приватними підприємствами, - налагодження тісного зв'язку

між цими організаціями та підприємствами сприятиме активнішому наданню інтелектуальних послуг, стане основою для виникнення бізнес-інкубаторів та технопарків у різних регіонах нашої країни;

- внести поправки до Закону України "Про інноваційну діяльність", що стосуються експертизи інноваційних проектів та умов надання підприємству статусу інноваційного, та якнайшвидше ввести в дію положення Закону, що стосуються пільгового оподаткування.

- надати регіональним органам влади більше прав у прийнятті рішень щодо підтримки та розвитку місцевих технологічних мереж інноваційних структур, залишивши за центральними органами роль координатора дій місцевих органів та сприяння інтеграції вітчизняних інноваційних структур у європейську і світову інноваційну мережу.

Отже, стратегія інноваційного розвитку регіону повинна базуватися на реалізації таких пріоритетних напрямів:

- 1) стимулювання існуючих регіональних компаній до створення та використання нововведень за допомогою інтеграційної підтримки наукових, інноваційних і освітніх організацій;

- 2) забезпечення функціонування механізму впливу на розвиток регіональної інноваційної діяльності;

- 3) залучення, переважно у високотехнологічну сферу, іноземних інвестицій за рахунок створення на території сприятливого інвестиційного клімату; формування інфраструктури для підтримки нововведень, без якої неможливий успіх реалізації інноваційної стратегії регіону;

- 4) створення організаційної моделі управління регіональною інноваційною діяльністю;

- 5) розробка методики оцінки економічної ефективності капітальних вкладень у регіональні інноваційні проекти;

- 6) виявлення та використання інвестиційних джерел розвитку регіональної інноваційної діяльності [25].

Наріжним каменем стимулювання інноваційної діяльності в країні повинен стати розвиток інноваційного підприємництва. У умовах ринку

економічний добробут підприємця визначається його здатністю активно впроваджувати інновації та використовувати нові знання. Необхідно сформувати таке конкурентне середовище, яке буде відсіювати неефективного власника. Тоді у підприємств з'явиться реальна мотивація до інновацій. В Україні стратегічним напрямом є, перш за все, інновації в малому і середньому бізнесі [24].

Необхідно також організувати власне процес виробництва знань. Це створить умови для довгострокового розвитку у сучасному світі. Для цього потрібно створити адекватний рівень оплати праці вчених в залежності від якості отриманого ними наукового результату. Це, в свою чергу, допоможе відновити престижність трудової діяльності в науці та освіті. Взагалі, в умовах прогресивних трансформацій в економіці потрібно підвищувати якість і конкурентоспроможність людських ресурсів, оскільки їх рівень визначає динаміку економічного зростання та конкурентоспроможність національної економіки. Поряд з тим не можна забувати про здійснення заходів щодо адаптації працівників до нових умов трудової діяльності, перепідготовки та підвищення кваліфікації [15].

З метою стимулювання інноваційної діяльності в країні в умовах побудови інноваційної економіки варто також спрямовувати зусилля на вирішення завдань подальшого формування інноваційної інфраструктури. В Україні продовжують функціонувати окремі види наукових та науково-технічних структур, які виникли ще за радянських часів (інститути Національної академії наук України, галузеві науково-дослідні та проектно-конструкторські інститути, науково-виробничі об'єднання, самостійні конструкторські бюро), та одночасно створюються умови для розвитку відомих зі світової практики форм організації та активізації інноваційної діяльності (технопарки, технополіси, інноваційні центри, інноваційні бізнес-інкубатори).

Одним з механізмів стимулювання інноваційної діяльності в Україні в сучасних умовах може стати забезпечення різноманітних форм державно-приватного партнерства у сфері науки та інноваційної діяльності, що

передбачає удосконалення механізмів взаємодії держави та приватного підприємництва по всьому інноваційному циклу: від проведення наукових досліджень, комерціалізації науково-технічних розробок та технологій до виробництва наукомісткої продукції. Такі проекти базуються на пайовому фінансуванні, коли за рахунок державних цільових програм фінансується стадія проведення наукових досліджень та дослідно-конструкторських розробок, а з позабюджетних джерел - використання результатів наукових досліджень у виробництві та випуск продукції [16].

Висновки

Для розвитку інновацій у бізнесі важливе значення мають терміни реалізації економічних інтересів виробників і споживачів інновації. Дослідження показали, що для споживача це можливо тоді, коли витрати на придбання інновації будуть відшкодовані на 1,5-2 роки раніше капітального ремонту чи її заміни внаслідок морального старіння. Виробник буде зацікавлений у освоєнні нової техніки, якщо його сумарні витрати також окупляться за 1,5-2 роки до зняття з виробництва морально застарілої техніки.

Таким чином, викладені основні аспекти відносно України вказують на необхідність їх застосування і на регіональному рівні, що в свою чергу є доцільними, зокрема, і на Сумщині. Лише в сукупності і в єдності, тобто зміцнюючи кожен регіональний аспект, ми можемо досягти цілісності, збалансованості і розвитку нашої економіки, а отже і соціального прогресу загалом.

Однією з найнагальніших для нинішнього етапу розвитку і водночас чи не найскладнішою є проблема визначення шляхів суттєвого підвищення, можливо на цілий порядок, вартості національної робочої сили – найвищої цінності держави. Висока вартість робочої сили – це основний важіль технічного прогресу. Якщо вона висока, вигідніше запроваджувати нові технології. А якщо вона низька, як це має місце у нас, то технічні нововведення запроваджувати у виробництво не має потреби. Його можна збільшувати екстенсивно – шляхом залучення дешевої робочої сили.

Суть інноваційної перебудови економічної політики у тому, щоб максимально сконцентрувати існуючі ресурси на конкурентоспроможних галузях науково-технічного прогресу.

Вирішення перелічених завдань стимулювання інноваційної діяльності в Україні в умовах побудови інноваційної економіки є справою всього суспільства, усіх його соціальних механізмів, серед яких, з одного боку, стоїть держава, а з іншого - бізнесові структури. Від зацікавленості та

активності бізнесу залежить сприйняття інновацій на виробництві, оцінка та відбір інноваційних проектів, стимулювання працівників, тощо. Важливо, щоб інноваційні процеси не призводили до конфліктів у суспільстві, протистояння підприємців та найманих робітників, виробників та споживачів, а виступали фактором об'єднання різних прошарків суспільства для пом'якшення соціальних протиріч.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про пріоритеті напрями інноваційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс] // ВВРУ. - 2012. - № 19-20. - С. 166. - Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
2. Закон України «Про захист економічної конкуренції» [Електронний ресурс]// ВВРУ. - 2001. №12. -С.64.- Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
3. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [Електронний ресурс] // ВВРУ. - 2017. - №25. - С.195. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-17>
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс] // ВВРУ. -2002.-№36.- С. 266.- Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] // ВВРУ. - 2011. - № 13-14, №15-16, №17. - С.112. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
6. Гармонизация социально-экономического развития как магистральное направление повышения конкурентоспособности современного государства / подред. Емельянова С.Г., Минаковой И.В. – Орёл: АПЛИТ, 2011. – 344 с.
7. Головне управління статистики Сумської області [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт / Держстат України. - Наукова та науково-технічна діяльність. - Режим доступу: <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=37&level=3>
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт / Держстат України. - Наукова та науково-технічна діяльність. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/
9. Економіка підприємства: Підручник / За ред. Л.Г. Мельника. – Суми: Університетська книга, 2004. – 630 с.

10. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н.,проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с.

11. Каринцева А.И. Экономические основы планирования процессов экологически устойчивого развития территории. Сумы: СумГУ, 1997

12. Каринцева А.И., Старченко Л.В. Финансовый менеджмент. М.: Экономика, 2015

13. Каринцева О.І., Волк О.М. Еколого-економічна ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій в Україні. Механізм регулювання економіки. – 2009. – №2. –С. 24-29.

14. Каринцева О.І., Кубатко О.В., Лавриненко А.С. Інвестиційне забезпечення підприємств сільського господарства в умовах економічних та екологічних флуктуацій. Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 1. – С. 143–149

http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_16/OLEKSANDRA_V_KARINTSEVA_OLEKSANDR_V_KUBATKO_ALINA_S_LAVRYNENKOInvestment_Fostering_in_Agriculture_Considering_Economic_In.pdf

15. Каринцева О.І., Матвеев П.С. Теоретичні аспекти визначення сутності інноваційного потенціалу. Механізм регулювання економіки. – 2015. – № 2. – С. 23-30.

http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_25/OLEKSANDRA_I_KARINTSEVA_PAVLO_S_MATVIEIEVTheoretical_Aspects_of_Defining_the_Essence_of_the_Innovative_Potential.pdf

16. Каринцева О.І., Тарасенко С.В. Методичні аспекти аналізу інфраструктури ринку екологічних товарів та послуг (РЕТП) в Україні. Механізм регулювання економіки.-Суми, вид-во СумДУ, 2011.- № 1(51).- С.- 267-273.

http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_12/O_I_Karintseva_S_V_TarasenkoMethodical_aspects_of_the_analyses_infrastructure_of_the_market_ecological_goods_and_services.pdf

17. Каринцева О.І., Харченко М.О., Кальченко С.О. Ефективність використання лізингу в сучасних умовах. Механізм регулювання економіки,

http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_30/OLEKSANDRA_I_KARIN_TSEVA_MYKOLA_O_KHARCHENKO_SVITLANA_O_KALCHENKOEfficiency_of_Leasing_in_Modern_Conditions.pdf

18. Мельник Л.Г., Каринцева А.И. Экономика предприятия. конспект лекций: Учебное пособие. – Университетская книга, 2002. 400 с.

19. Мельник Л.Г., Качур П.С., Балацький О.Ф., Карінцева О.І. та ін. Формування на території Сумської області ЕКОПОЛІСУ – науково-виробничо-освітнього комплексу з виробництва і реалізації товарів екологічного призначення (концептуальні положення). Науково-практичне видання. - Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. ISBN 966-680-088-8

20. Методи оцінки екологічних втрат : монографія / За ред. Л. Г. Мельник, О. І. Карінцева. - Суми, 2004. - 288 с.

21. Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368 с

22. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / за ред. Л.Г. Мельник, М.К. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с.

23. Основи стійкого розвитку: навч. посіб. / За ред. Л.Г. Мельника. - Суми :Університетська книга, 2005. - 654 с.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/44620/1/>

Melnyk_Osn_stiy_rozv.pdf

24. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л. М. Таранюка. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. – 572 с.

25. Проривні технології в економіці і бізнесі (досвід ЄС та практика України у світлі III, IV і V промислових революцій) [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Л. Г. Мельник, Б. Л. Ковальов, Ю. М. Завдов’єва та ін.; за ред. Л. Г. Мельника та Б. Л. Ковальова. – Суми : СумДУ, 2020. – 180с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>

26. Современные тенденции в управлении социально-экономическим развитием территорий: монография / под ред. Емельянова С.Г., Минаковой И.В. – Орёл: АПЛИТ. – 2010. – 464 с.

27. Тарасенко С.В., Карінцева О.І. Механізм впливу інфраструктурних факторів на процеси функціонування ринку екологічних товарів та послуг в Україні. Збірник наукових праць//Економіка: проблеми теорії і практики.- Випуск 262.- Т.8.- Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. -с.-2011-2105.

28. Шапочка Н., Каринцева А., Евдокимов А. Система эколого-экономической информации как средство управления социально-экономическим развитием // Экономика природопользования / Л. Хенс, Л.Г. Мельник, Э. Бун, Й. Кен, Й. Сейак и др. / Под ред. Л. Хенса, Л. Мельника, Э. Буна. - К.: Наукова думка, 1998. - С. 320-325.

29. Экономика и бизнес: учебник / под ред. д.э.н., проф. Л. Г. Мельника, д.э.н., доц. А. И. Каринцевой. – Сумы : Университетская книга, 2018. – 608 с.

30. Активізація інноваційної діяльності : організаційно-правове та соціально- економічне забезпечення : монографія / [О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землянкін та ін.] ; НАН України. Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2015,- 328 с.

31. Ансофф И. Стратегический менеджмент / И. Ансофф. - СПб. : Питер, 2009. - 344 с.

32. Антонюк Л. Л. Інновації : теорія, механізм розробки та комерціалізації [Текст] : монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. - К. : КНЕУ, 2003. - 394 с.

33. Бова Т. В. Формування механізму державного управління функціонуванням національної інноваційної системи / Т. В. Бова // Економіка та держава. - 2010. - № 4. - С. 132-134.

34. Барабаш О.О., Руденко М.І., Циснецький О.О. Теоретичні аспекти впливу інновацій на економічну діяльність підприємства. Матеріали Міжн.наук.-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств» (ОНПУ, м. Одеса, 25-26 квітня 2019). – Одеса,

ОНПУ, 2019 – с.26-28 Режим доступу:https://economics.opu.ua/files/science/form_ek_rozv/2019/zmist.pdf

35. Барабаш О. О., Руденко М. І., Циснецький О. О. Формування стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств реального сектора економіки. Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 11.05. 2019 р.): у 7 ч. – Полтава: ЦФЕНД, 2019. – Ч. 3. – 71 с. Режим доступу:<http://www.economics.in.ua/2019/05/3.html>

36. Буркинський Б. В. Інноваційна стратегія у соціально-економічному розвитку регіонів / Б. В. Буркинський, Є. В. Лазарева. - Одеса : ІПРЕЕД НАН Укр., 2007. - 140 с. 67

37. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки : проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення / З. С. Варналій, О. П. Гармашова. - К. : Знання України, 2013. - 387 с.

38. Гусєва О. Ю. Управління стратегічними змінами : теорія і прикладні аспекти : монографія / О. Ю. Гусєва. - Донецьк : Вид-во «Ноулідж», 2014. - 395 с.

39. Дутченко О.М. Інтегровані бізнес-підприємницькі структури кластерного типу в системі конкурентоспроможного розвитку регіону / Дутченко О.М., Мішеніна Н.В., Мішеніна Г.А. // Сучасні механізми забезпечення конкурентоспроможності національної економіки: монографія / [Л. В. Кривенко, Є. В. Мішенін, М. І. Макаренко та ін.] / за заг. ред. д-ра екон. наук Л.В. Кривенко. – Суми : Сумський державний університет, 2018. – С. 149-169.

40. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін. ; НАН України. - К., 2015. - 336 с.

41. Інноваційний поступ економіки України : проблеми, тенденції, потенціал зростання : монографія / З. Юринець, Л. Гнилянська, А. Гришук, І. Гурняк, Л. Загвойська, О. Макара, В. Петринка ; [за ред. З. Юринець, Л. Гнилянської]. - Львів : Ліга-Прес, 2013. - 296 с.

42. Інноваційний розвиток економіки : процеси та явища : монографія / [З. В. Юринець та ін.] ; за ред. В. Я. Швеця, М. С. Пашкевич. - М-во освіти і науки України, національний гірничий університет. - Д. : НГУ, 2013. - 612 с.

43. Карінцева О.І., Харченко М.О., Матвеев П.С. Науково-практичні засади оцінки розвитку інноваційного потенціалу регіонів. Механізм регулювання економіки, #2. 2014. С. 70-78
http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_21/OLEKSANDRA_I_KARIN_TSEVA_MYKOLA_O_KHARCHENKO_PAVLO_S_MATVIEIEVScientific_and_Practical_Bases_of_Estimation_of_Innovative_P.pdf

44. Маркіна І. Конкурентоспроможність національної економіки та стратегія інноваційного розвитку підприємств / І. Маркіна, І. Школа // Вісник Львівського університету. Серія економічна. - Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка. - 2015. - Вип. 52. - С. 107-112.

45. Мельник, Л.Г. Динамічне моделювання системи еколого-економічних показників для обґрунтування сталого розвитку територій [Текст] / Л.Г. Мельник, О.В. Кубатко // Механізм регулювання економіки. — 2009. — № 4, Т. 1. — С. 245-249.

46. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : статистичний збірник. - К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2017. - 305с.

47. Проблеми підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.: монографія за загальною редакцією Бельтюкова Є.А., ОНПУ, ІБЕІТ. – О.: Інтерпрінт, 2015. -828 с.

48. Реальний сектор економіки України: пріоритети розвитку в умовах зміни вектора економічної політики : аналіт. доп. / [Собкевич О. В., Шевченко А. В., Михайличенко К. М., Русан В. М., Белашов Є. В. та ін.]. – К. : НІСД, 2017. – с. 40 Режим доступу:- <http://www.niss.gov.ua>

49. Тенденції розвитку соціально-економічних процесів в Україні : європейський вектор : монографія / [Д. Гарасюк, А. Грищук, І. Гурняк, В.

Круглякова, О. Макара, Г. Шимечко, З. Юринець, Р. Юринець] ; за ред. З. Юринець. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 300 с.

50. Терьошкіна Н. Є. Інноваційна стратегія в системі управління національною економікою / Н. Є. Терьошкіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2014. - № 2. - С. 151-161.

51. Управління змінами : навч. посібник / [О. Є. Кузьмін, В. В. Яцура, І. І. Грибик, А. М. Грищук, Н. В. Смолінська, М. Б. Гункевич, М. В. Замроз]. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. - 356 с.

52. Хамел Р. Конкуруючи за майбутнє. Створення ринків завтрашнього дня / Р. Хамел, К. К. Прахалад. - Видавництво: Ельга, 2014. - 288 с.

53. Шкурупій О. В. Можливості прогресивної динаміки розвитку України на основі структурних змін національної економіки / О. В. Шкурупій, Н. Г. Базавлук // Проблеми економіки. - № 3. - 2014. - С. 177-181.

54. Черкасова Т.І., Тітова С.Ю. Одеський національний політехнічний університет Механізм управління впровадженням технологічних інновацій на промисловому підприємстві Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств» (Одеський національний політехнічний університет, – Одеса, ОНПУ, 2017.

55. Чорток, Ю.В. Теоретические подходы к эколого-экономическому обоснованию дематериализации экономики [Текст] / Ю.В. Чорток, А.С. Гончаренко // Внешнеэкономическая деятельность и обеспечение экономической безопасности. - №1(2). - 2013. - С. 82-86. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/33966>

56. Ярова І.Є. Інституційні та еколого-економічні засади розвитку природогосподарського підприємництва / І.Є. Ярова, Н.В. Мішеніна, О.М. Дутченко, Г.А. Мішеніна // Збалансоване природокористування. - 2016. - № 1 – С. 21-29.

57. Hens L., Karintseva O., Kharchenko M., & Matsenko O. The States Structural Policy Innovations Influenced by the Ecological Transformations.

Marketing and Management of Innovations, #3, P. 290-301.
<http://doi.org/10.21272/mmi.2018.3-26>

58. Karintseva O.I., Shkarupa O.V., Shkarupa I.S. Innovation potential of ecological modernization for green growth of economics: a case study. *International Journal of Ecology and Development* 31 (1), 2016. P. 73-82
<http://www.ceser.in/ceserp/index.php/ijed/article/view/4044>

59. Melnyk L., Kubatko O. The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption/ *International economic relations and sustainable development : monograph.* / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova. – Ruda Śląska : Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, 2017. – 272 p.

60. Melnyk L., Dehtyarova I. Synergetic Basis of Innovation Marketing // *Scientific Journal of Riga technical University. Series: Economics and Business.* – 2012. Riga Technical University. - # 22. – PP. 118-124.

61. Mishenin, Ye.V, Yarova, I.Ye., Dutchenko, O.M., Mishenina, N.V. Conceptually-innovative directions and organizational mechanism for providing the environmental and economic safety of agrarian nature management/ *National Security & Innovation Activities: Methodology, Policy and Practice: monograph* / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics V. Omelyanenko, Ph.D in Technical Sciences, Assoc. Prof. Yu. Ossik. – Ruda Śląska: Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, 2018 – P. 242-249

62. Sotnyk, I., Shvets, I., Momotiuk, L., & Chortok, Y. (2018). Management of Renewable Energy Innovative Development in Ukrainian Households: Problems of Financial Support. *Marketing and Management of Innovations*, 4, 150-160.

63. Sotnyk I.M., Volk O.M., Chortok Yu.V., Increase of environmental and economic efficiency of implementation of information and communication technologies as an innovative direction of resource saving, *Actual problems of economics*, Vol. 9 (147), (2013), pp. 229-235.